

Slovenské regionálne kultúrne strediská Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku

Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku (ÚKSM) pôsobí pod záštitou Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku a zastrešuje činnosť desiatich regionálnych stredísk (SRKS). Riaditeľkou ÚKSM je **Dr. Katarína Király**. Hlavným cieľom ÚKSM je zachovávať kultúrnu identitu Slovákov v Maďarsku aktivitami zameranými na rozvoj spoločenstva, zakladať kultúrne skupiny a napomáhať ich činnosti, propagovať používanie slovenského jazyka, organizovať výstavy a festivaly, odborných seminárov, resp. kvalifikačných súťaží, prednášok a táborov, vydávanie dvojjazyčných publikácií a zvukových nahrávok, domáca podpora cestovného ruchu zobrazujúceho národné hodnoty a starostlivosť o slovenské etnografické zbierky v Maďarsku.

V rámci Slovenského jarmoku a galaprogramu Dňa Slovákov v Maďarsku, ktorý sa každoročne koná v inej slovenskej lokalite, sa predstavuje bohaté materiálne a nehmotné kultúrne dedičstvo Slovákov v Maďarsku.

Slovenské regionálne kultúrne strediská pomáhajú slovenským komunitám zmapovať svoje miestne kultúrne dedičstvo, oživiť tradície, rozvíjať umelecké hodnoty, propagovať kultúru za hranicami ich osídlenia a rozvíjať spoluprácu v rámci regiónu. Organizujú regionálne a kultúrne podujatia, prehliadky, pútnické cesty a rôzne stretnutia.

Náš **10. bulletin** sme sa rozhodli venovať krátkej, ale o to komplexnejšej prezentácii **piatich slovenských regiónov** a regionálnych kultúrnych stredísk ÚKSM v Maďarsku. V ďalšom bulletine Vám priblížime ďalších päť regiónov.

JAČA

Zaľudnenie obce Jača sa začalo v roku 1688, kedy zemepán Štefan Koháry pozval na vyľudnené územie slovenských osídlencov z okolia Liptovského Mikuláša. Vďaka presídľovaniu Slovákov a neskoršej kolonizácii začiatkom 18. storočia sa dedina stala spolu s ostatnými obcami (Čuvár, Ďurka, Pišpek) dvojjazyčnou, neskôr sa úplne poslovenčila. V roku 1731 došlo k výmene majetku s Gabrielom Prónayom I., vďaka čomu sa stala rodina Prónayovcov, ktorá pochádzala z Liptovskej stolice, vlastníkom dediny. Na základe sčítania ľudu z roku 1728 žilo v dedine 62 slovenských a 11 maďarských rodín. Obyvatelia dediny, ako aj obyvatelia okolitých obcí sa hlásia takmer na 100% k evanjelickému vierovyznaniu. Do 70-tych rokov 20. storočia obyvatelia v rodinách a dedinských spoločnostiach používali stredoslovenské nárečie.

ČERŇA

Na severovýchode Zadunajského stredohoria, v údolí potoka Gaja leží najzápadnejšia obec Fejérskej župy s názvom Čerňa, ktorá má v súčasnosti 3300 obyvateľov. Obec bola počas tureckých čias vyľudnená. Čerňu znovuosídlili Slováci, ktorí prišli v rokoch 1724-1726 z Nitrianskej a Trenčianskej stolice (Krajné, Podbranč, Čachtice, Myjava). Priniesli so sebou základy lesohospodárstva a vinohradníctva. Vyznanie evanjelickej viery im zabezpečila rodina grófa Zichyho, ktorá pre nich dala vybudovať kostol a školu. Aktívna slovenská komunita pracuje v obci Jášč, kde gróf István Zichy v roku 1757 usadil sto katolíckych rodín, ktoré prisťahoval z Trenčianskej a Turčianskej stolice.

BÉKÉŠKA ČABA

Od začiatku 18. storočia sa tu postupne usadili Slováci evanjelického vierovyznania a založili ústrednú osadu Čaba. Neskôr s rozšírením čabianskeho salašského chotára sa tu usadili aj Slováci katolíckeho vierovyznania. Trojvrstvové výchovno-vzdelávacie zariadenie (materská škola, základná škola a gymnázium) pôsobí v Békešskej Čabe (prevádzkovateľ: Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku). Výučba slovenčiny prebieha v základnej škole v Kétšoproni (prevádzkovateľ: katolícka cirkev) a raz do týždňa je pre najmladšiu generáciu otvorená materská škola v Telekgerendáši a Poľnom Berinčoku. Veľmi aktívna je spolupráca medzi jednotlivými kolektívami. Jedným z najväčších spoločných podujatí je Národnostný festival v pokoji a mieri. V regióne prebieha pestrá vydavateľská činnosť. Rad za radom sú vydávané letáky a informačné publikácie. Pravidelne vychádza ročenka Čabiansky kalendár, mesačník Čabän a Zrnko-Magočka. Dom slovenskej kultúry, kde sídli aj regionálne stredisko Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku, podáva komplexný obraz o súčasnom kultúrnom živote Slovákov.

SARVAŠ

Sarvaš sa nachádza na juhovýchode Maďarska, na ľavom brehu mŕtveho ramena Trojitého Kereša. Prví slovenskí osídlenec do Békešskej stolice prišli v roku 1722 na pozvanie baróna Jána Juraja Harruckerna, ktorý bol v tom čase nájomcom, neskôr majiteľom tejto oblasti. Prví občania znovuosídleného Sarvaša (asi 34 rodín) prichádzali z viacerých stolíc severného Uhorska a z územia dnešného severného Maďarska. Dátum osídlenia a minulosť mesta, ktoré bolo už v roku 1723 miestom centrálnych jarmokov, poznáme podrobne z prác Karácsonyiho a Zsilinského. Slováci žijúci v regióne sú prevažne evanjelického vierovyznania. V Starom kostole mesta Sarvaša sa konajú nedeľné bohoslužby v slovenskom jazyku. Výučba slovenského jazyka prebieha v Čabačude, Kondoroši a Sarvaši.

MLYNKY

Piliš leží na pravej strane Dunajského ohybu. Pilišské vrchy predstavujú krasové a dolomitové pohorie v Komárňansko-ostrihomskej a Peštianskej župe s najvyšším bodom - Chotárna skala s výškou 756 metrov n. m. Názov pochádza zo slovanského slova pleš. Dlhé stáročia tu žili uhorskí králi. Piliš v blízkosti kráľovského sídla bol ideálnym miestom pre kláštory, spočiatku cisterciánske, benediktínske, neskôr pavlínske. V pilišských osadách sa Slováci usadili z oblasti Záhoria, Trnavy a Považia spod Inoveckých vrchov. Prvá vlna slovenských kolonistov zo Severného Uhorska sa do regiónu prisťahovala v roku 1699 (Čív). Pilišania sú rímskokatolíckeho vierovyznania. Obyvatelia dedín sa tradične zaoberali ťažbou dreva a uhlia, či pálením vápna. Využitím energie okolitých potokov fungovali vodné mlyny v Mlynkoch a Perbaji. Výučba slovenského jazyka v základnej škole prebieha takmer v každej obci. V roku 1994 otvorila svoje brány v Pilišskej Čabe Filozofická fakulta Univerzity Petra Pázmáňa, ktorej súčasťou tvoril aj Ústav slavistiky.

E-BULLETIN

Ústav kultúry
Slovákov
v Maďarsku

Ročník 1 | Číslo 10 | 25. – 29. máj 2020